

Ed.

180. Nefndarálit

[88. mál]

um frv. til laga um söluskatt.

Frá 2. minni hl. fjárhagsnefndar.

Fjárhagsnefnd hefur klotnað um afstöðu til þessa frv. Meiri hl. n. (ÓB, MJ og JP) mælir með samþykkt frv., en undirritaður og KK hafa lýst sig andviga því og skila sérálitum.

Með frv. þessu, ef að lögum verður, er lögfest ein hin gífurlegasta skattheimta óbeinna áлага, sem sögur fara af í þessu landi. Í fyrsta lagi er söluskattur á nær allar innfluttar vörur hækkaður um 114%, eða úr 7.7% miðað við tollverð í 16.5%. Í öðru lagi er lagður nýr almennur söluskattur á því nær allar seldar vörur, seld verðmæti og endurgjöld fyrir hvers konar starfsemi og þjónustu. Nemur skattprósentan 3% á þennan þátt skattstofnsins.

Samkvæmt upplýsingum þeirra hagfræðinga, sem verið hafa ríkisstjórninni til ráðuneytis um undirbúning þessarar skattheimtu, er áætlað, að 16.5% söluskattur í tolli verði innheimtur af innflutningi að andvirði 2040 millj. kr., þegar tollar og 10% álagning hafa verið lögð við innkaupsverð og farmgjöld. Samkvæmt því verður upphæð þessa hluta söluskattsins 336.6 millj. kr., miðað við eins árs innheimtu. Almenni 3% skatturinn er á sama hátt áætlaður af grunni, sem nemur 5767 millj. kr., og mundi samkvæmt því verða 173 millj. kr. á ári. Alls verður söluskattur því, miðað við þessar áætlanir, 507.6 millj. kr. Til samanburðar er rétt að ihuga, að á s. l. ári var söluskattur til ríkissjóðs áætlaður 151400000 kr. og til útflutningssjóðs um 70 millj. kr., eða samtals 221400000 kr. Hækkun söluskatts til ríkissjóðs nemur því 356.2 millj. kr. á ári, en heildarhækkun verður 286.2 millj. kr., ef einnig er tekinn til frádráttar sá hluti, sem áður rann í útflutningssjóð, sem í raun réttir er þó villandi.

Þessi nýja skattheimta, sem óumdeilanlega nemur 286.2 millj. kr. á ári, þegar fullt tillit hefur verið tekið til þess, að sá innlendi söluskattur, sem áður var í

gildi, hefur verið felldur niður, er rökstudd með því, að ríkissjóður þarfnist slíkra tekna á móti væntanlegri niðurfellingu tekjuskatts á svokallaðar almennar launatekjur og á móti því framlagi, sem bæjarfélögunum er nú ætlað. Þessi rökstuðningur er fráleitur og fær ekki staðizt. Í framlögðu fjárlagafrv. er tekju- og eignarskattur áætlaður 70 millj. kr. Lækkun frá fjárlagafrv. því, sem fyrrv. fjármálaráðherra lagði fram í nóv. s. l., er því 60 millj. kr. Hluti sveitarfélaga af söluskatti gæti orðið 70 millj. kr. á ári, en verður þó aðeins 53 millj. á þessu ári. Hin nýja skattheimta nemur því 170 millj. kr. umfram rýrðar tekjur ríkissjóðs vegna tekjuskattslækkunar og niðurfellingar gamla söluskattsins og hækkaðra útgjalda vegna greiðslunnar til sveitarfélaganna. Við þetta er þó það að athuga, að útgjöld sveitarfélaga munu sem bein afleiðing efnahagsaðgerða þeirra, sem núv. ríkisstjórn er að framkvæma, hækka meira en nemur hluta þeirra af söluskattinum, og er því fráleitt að draga hluta þeirra frá, þegar þungi hinnar nýju skattheimtu er metinn. Eftir stendur þá aðeins, að lækka á tekjuskatt um 60 millj. kr., en heimta í þess stað 286.2 millj. kr. nýjan árlegan skatt af almennri neyzlu, þjónustu og vörukaupum, skatt, sem leggst á almenning án alls tillits til efna og ástæðna.

Auðsætt er, að þessi nýja skattheimta leiðir af sér stórfellda vöruverðshækkun í landinu og þrengir mjög kosti launamanna umfram það, sem þegar er orðið með gengisfellingunni, vaxtahækkuninni og margvíslegum hækkunum ýmissa gjalda og skatta. Þannig verður verðhækkun á erlendum vörum í smásölu um eða yfir 14%, miðað við tollverð, og allur söluskatturinn verður almennt nokkuð yfir 20% af tollverði allra erlendra vara, sem skattskyldar eru, en það er langsamlega mestur hluti innflutningsins og þ. á m. allar erlendar neyzluvörur almennings. Það varpar og nokkru ljósi á það, hve gífurlega skattheimtu hér er um að ræða, að söluskatturinn einn nemur skv. þessu frv. hærri upphæð en allir tollar og skattar ríkissjóðs árið 1956 og um $\frac{2}{3}$ af öllum áætluðum tollum og sköttum samkv. því fjárlagafrv. fyrir yfirstandandi ár, sem fyrrv. fjmrh., Guðm. Í. Guðmundsson, lagði fyrir Alþingi 20. nóv. s. l. Svarar skatthæðin 507 millj. kr. til ríflega 14000 kr. á laga á hverja 5 manna fjölskyldu á móti 6000 kr. áður.

Rétt er að taka fram, að allar þessar tölur eru byggðar á þeim áætlunum, sem starfsmenn ríkisstjórnarinnar hafa gert um það, hve miklu mætti ná í ríkissjóð með þessum hætti, og mun óhætt að fullyrða, að þær áætlanir eru gerðar af mikilli varúð. Hinu er algerlega sleppt, sem þó er fullvíst og viðurkennt af þeim embættismönnum, sem vegna starfa sinna að skattheimtu eru þessum málum gagnkunnugastir, að gífurlegir möguleikar til undandrátta og skattsvika verða samfara hinum almenna söluskatti. Má því með vissu ætla, að sú upphæð, sem almenningur greiðir, verði ótöldum tugmilljónum hærri en sú, sem endanlega kemst til skila í ríkissjóð. Er reynslan af þeim söluskatti, sem í gildi hefur verið, ólygnust um þetta.

Af því, sem hér hefur verið rakið, ætla ég, að augljóst sé, að þetta frv., ef samþykkt verður, leiði af sér nýja flóðbylgju dýrtíðar í kjölfar þeirrar, sem þegar er skollin yfir vegna gengisfellingarinnar, vaxtahækkunarinnar og stórfelldra hækkana á margvíslegum sköttum og tollum, sem núv. ríkisstjórn hefur staðið fyrir, og að allar fullyrðingar um, að hér sé aðeins um „tilflutning á gjaldheimtu að ræða“, eins og hv. fjármálaráðherra o. fl. hafa reynt að halda fram, eru hreinar blekkingar. Í því sambandi skal þess getið, að hagstofustjóri hefur í viðtali við fjhn. skýrt frá því, að í þeim útreikningum, sem birtir voru í sambandi við frv. til l. um efnahagsmál, þ. e. gengislækkunarfrumvarpið, og þar sem fullyrt var, að efnahagsaðgerðir þær, sem ríkisstj. ætlaði að framkvæma, hefðu aðeins í för með sér 13% verðlagshækkun, hafi ekkert tillit verið tekið til hins nýja söluskatts, en kjaraskerðingu af völdum hans hefur hagstofustjóri metið 3%, að því er hann tjáir fjhn., eða jafnmikla og áður hefur verið fullyrt að heildarkjaraskerðingin vegna efnahagsaðgerðanna næmi.

Um einstök atriði frv. skal hér ekki fjölyrt, þótt ærin tilefni séu þar til gagnrýni. Skal þó drepð á nokkur atriði.

1. Ákvæðin um hinn almenna söluskatt eru sögð byggð á því, að skatturinn sé aðeins lagður á einu sinni, þ. e., á síðasta stig framleiðslu eða þjónustu. Með ákvæðum 3. mgr. 3. gr. frv. og fleirum er þessi regla brotin, en þar er ákveðið, að umbúðir, hjálparefni og óvaranlegar rekstrarvörur skuli ekki skattfrjálsar, þótt um sé að ræða sölu til framleiðenda, sem nota þær í atvinnuskyni. Verður ekki betur séð en að þetta leiði af sér tvöföldun skattsins á nokkurn hluta andvirðis flestra eða allra innlendra framleiðsluvara og einnig skattheimtu af hluta andvirðis vara, sem framleiddar eru til útflutnings.
2. Skv. 2. lið 6. gr. frv. er nýmjólk undanþegin söluskatti, nema um veitingasölu sé að ræða. Allar aðrar landbúnaðarvörur eru hins vegar skattskyldar og ekki aðeins einu sinni, heldur að því er varðar sumar vörur að nokkru tvískattaðar. Þessi skattheimta er í raun réttari þverbrot á nýgerðu samkomulagi bænda og neytenda um verðlag búvara.
3. Undantekningarákvæði 6. gr. frv. um skattskyldu rekstrarvara útflutningsins sýna, að ráð er fyrir því gert, að fjölmargar rekstrarvörur hans verði skattskyldar, þ. á m. sumir stærstu kostnaðarliðir, svo sem olíur, viðgerðir og fæði skipverja, en fremur veiðarfæri að nokkru.
4. Skv. 1. lið 7. gr. er öll vinna við húsa- og mannvirkjagerð, sem ekki er unnin á byggingarstað, skattskyld, þ. á m. vinna á hvers konar verkstæðum, sem framleiða hluta til húsbýgginga, svo sem hurðir, glugga, innréttingar, framleiðsla steypustöðva og steinsteypuverkstæða, hitunarkerfa, raftækja o. s. frv. Þessi ákvæði draga úr eðlilegri þróun í mannvirkja- og húsagerð, sem stefnir sífellt meira að því að framleiða meira af byggingavinnu á verkstæðum og í verksmiðjum, þ. á m. húshluta.
5. Í 3. lið 7. gr. er akstur leigubifreiða undanþeginn söluskatti, en hins vegar ekki þjónusta strætisvagna og langferðabifreiða, en það er einmitt sú þjónusta af þessu tagi, sem efnaminnsta fólk notar umfram aðra.
6. Í 8. gr. og víðar eru lagðar margháttaðar skyldur á hendur þeim, sem reka söluskattskylda starfsemi, sem leiða af sér mjög aukna vinnu og skriffinnsku í fyrirtækjum og verzlunum og hljóta að ýta á kröfur um rýmkaðar álagningarreglur og leiða þannig til enn frekari verðhækkana en beint leiðir af skattlagningunni.
7. Í 25. gr. frv. er fjármálaráðherra veitt vald til að meta sakir í brotamálum varðandi þessa löggjöf og ákveða refsingar samkv. því mati sínu. Með þessu ákvæði er honum fengið vald, sem dómstólum einum ber að hafa.
8. Í heild er fjármálaráðherra með tugum heimilda í þessu frv. fengið nær algert einræðisvald um skattheimtuna og alla framkvæmd hennar. Þýður slíkt heim hlutdrægni og mismunun og hefur í för með sér fullkomna óvissu um framkvæmdaatriði, sem miklu skipta.
9. Augljóst er og staðfest af sérfræðingum ríkisstjórnarinnar í viðræðum við fjhn., að framkvæmd þessarar nýju skattheimtu hefur í för með sér gífurlega aukið mannhald og kostnað í skattheimtugerfinu. Þó er upplýst, að ekki hefur verið á neinn hátt, áður en í flutning þessa frv. var ráðizt, reynt að gera sér grein fyrir, hve víðtækan kostnaðarauka fyrir ríkissjóð hér er um að ræða. Einnig er upplýst, að ekkert liggur fyrir um það, að hið fyrirhugaða afnám nokkurs hluta tekjuskattsins spari nokkurn kostnað í innheimtugerfinu. Er því sýnt, að hér er stofnað til nýs innheimtu- og skriffinnskubákns.

Þeirri gífurlegu nýju skattheimtu, sem með frv. þessu er fyrirhuguð, og því flóði dýrtíðar, sem af henni leiðir, er skellt yfir almenning í landinu í skjóli þess, að lögbannað hefur verið, að launamenn fái aukna dýrtíð borna uppi að nokkru með verðlagsupphótum á laun. Söluskatturinn er auk þess lagður algerlega jafnt á brýnustu nauðpurftir sem óþarfa eyðslu og kemur því harðast niður á þeim, sem sízt skyldi, þeim, sem áður höfðu ekki meira en til hnífs og skeiðar. Hann er því einn óréttlátasti skattur, sem hugsagt getur, og þó alveg sérstaklega við þær aðstæður,

sem nú hafa skapazt eftir gengisfellinguna og eftir afnám visitölunnar. Auk þess er löggjöfin sjálf illa undirbúin, felur í sér miklar hættur á gerræði, skattsvikum og hvers kyns spillingu. Loks er stofnað til viðtæktrar skriffinnsku, bæði í hvers konar atvinnurekstri og verzlun og í skattheimtugerfi ríkisins, sem reynast mun almenningi og þjóðinni allri dýr áður en lýkur.

Ég er andvígur þessu frv. og legg til, að það verði fellt.

Alþingi, 13. marz 1960.

Björn Jónsson.